

*І. Б. Гуменюк,
методист центру методичного
забезпечення
КЗ «Житомирський ОІППО»
ЖОР*

Формування ключових життєвих компетентностей учнів шляхом встановлення міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови

Модернізація української освіти визначає соціальні вимоги до системи шкільної освіти. Суспільству, що розвивається, потрібні сучасно освічені, етичні, завзяті люди, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозуючи можливі наслідки, здібні до співпраці, які відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, володіють розвиненим відчуттям відповідальності за долю країни, здатні до саморозвитку й самонавчання.

Школа не може дати людині запас знань на все життя. Але вона в змозі дати учневі основні базові орієнтири основних знань та навчити користуватися ними. Як зазначено в проекті Нової української школи, «знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними установками учня, формують його життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці» [1]. Школа може і повинна розвивати пізнавальні інтереси і здібності учня, формувати загальну культуру, творчі здібності, екологічний стиль мислення, життєзабезпечувальні навички. Школа бере на себе місію створення нового освітнього середовища, де панує атмосфера педагогічної творчості вчителів - одноступенів, учнів і батьків. Нове освітнє середовище передбачає й новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві.

У 2017/2018 навчальному році розпочнеться реалізація оновлених програм з іноземних мов для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Особливістю нового навчального змісту є те, що він передбачає розгортання навчально-виховного процесу не тільки за традиційною тематикою ситуативного спілкування, а й за чотирма *інтегрованими змістовими лініями*: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність», які спрямовані на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях та подолання фрагментарності навчання. Методичне підґрунтя для навчання іноземної

мови, що сприяє реалізації інтегрованих змістових ліній, становлять визначальні підходи: компетентнісний, інтегрований (міжпредметний), комунікативно-діяльнісний і особистісно зорієнтований. [4].

Відповідно до компетентнісного підходу, результатом навчання має стати сформованість предметних і ключових компетентностей, «яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді у суспільстві знань» [1]. Майже на кожному уроці іноземної мови вчителі через зміст навчання, форми, види навчальної діяльності формують в учнів життєві компетентності, реалізують компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови».

Важливим чинником розвитку ключових життєвих компетентностей є інтегрованість змісту уроку іноземної мови, спрямованість освітнього процесу на комплексне сприйняття світу учнем через встановлення міжпредметних зв'язків.

Формування комунікативної компетентності учнів засобами міжпредметних зв'язків сьогодні є одним з основних завдань на шляху реалізації мети мовної освіти в Україні, що узгоджується з європейськими освітніми стандартами, Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти. Саме тому важливим є з'ясування, чого мають навчитися учні на уроках англійської мови, які завдання слід для цього розв'язати, яких принципів дотримуватися, визначення умов формування комунікативно зорієнтованої особистості сучасного учня готового до життя у сучасному світі і ролі міжпредметних зв'язків як засобу їх формування. Забезпечення процесу формування в учнів життєвих компетентностей вимагає формування міжпредметної компетентності, яка у Державному стандарті сформульована як здатність учня застосовувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей [2].

Згідно з оновленою «Навчальною програмою з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 5-9 класи», в основній школі тематика для спілкування охоплює різноманітні галузі, серед них і ті, які були об'єктом вивчення на уроках з інших навчальних предметів (міжпредметні зв'язки), і з власного життєвого досвіду.

Особливістю іноземної мови як навчального предмета є те, що він вивчається як засіб спілкування, а тематика і ситуації для мовлення привносяться ззовні. Тому іноземна мова, як ніякий інший навчальний предмет, відкритий для використання змісту з різних галузей знань, змісту

інших навчальних предметів. Навчання іноземної мови відбувається в нерозривному зв'язку з іншими предметами, не руйнуючи існуючу педагогічну систему і педагогічний процес.

Ідея реалізації зв'язків між навчальними предметами не є новою. Ще Я. Коменський наголошував на тому, що все, що перебуває у взаємозв'язку, повинно викладатися в такому ж зв'язку [3]. Необхідність міжпредметних зв'язків у навчанні і вихованні доводили М. Баранов, О. Беляєв, Ф. Буслаєв, В. Мельничайко, Г. Передрій, С. Пультер, В. Ужченко, К. Ушинський та ін. Сутність та технологію реалізації міжпредметних зв'язків у навчальному процесі було досліджено Т. Архіповою, А. Єрьомкіним, В. Максимовою, використання інтегративної основи в навчальних курсах розглядалося Р. Арцішевським, В. Ільченко, Г. Тарасенко, проблема міжпредметних зв'язків педагогічних дисциплін та іноземних мов досліджувалася В. Вергасовим, М. Гаруповою, О. Косторським.

Таким чином, проблема міжпредметних зв'язків є дуже актуальною, бо взаємний зв'язок предметів витікає із завдань комплексного підходу до навчання та виховання, зумовлює спрямованість освітнього процесу на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях, на формування життєвих компетентностей, необхідних кожному учню у реальному житті. Найчастіше ці зв'язки використовуються для комплексної реалізації освітньої, виховної і розвивальної мети у процесі навчання іншомовного спілкування на основі ключових (життєвих) компетентностей як результату навчання.

Вчителі англійської мови, які проходили курси підвищення кваліфікації при КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, проаналізували зміст програм з усіх предметів основної школи та зробили таблицю, яка дає можливість побачити широкий спектр спільних тем для впровадження формування міжпредметної компетентності та життєвих компетентностей учнів.

В п'ятому класі були інтегровані наступні предмети: українська література, зарубіжна література, музичне мистецтво, образотворче мистецтво, основи здоров'я, трудове навчання, історія України, природознавство, фізична культура та українська мова. Це свідчить, що майже всі предмети мають спільні теми, які можна впроваджувати в навчально-виховний процес. Порівнюючи навчальні програми предметів в 5 класі, можна розглянути такі спільні теми, як рідна країна, природа, свята та традиції, відпочинок, робочий день, харчування, сім'я, шкільне життя, спорт, здоровий спосіб життя та багато інших.

В шостому класі можна запровадити інтеграцію наступних предметів: основи здоров'я, фізична культура, географія, зарубіжна література, трудове

навчання та українська література. Очевидно, що спільні теми повторюються: харчування, спорт, подорожі, рідна земля, столиця України.

В сьомих класах можна інтегрувати наступні предмети: основи здоров'я, фізична культура, образотворче мистецтво, українська література. Серед спільних тем можна розглянути спорт, здоровий спосіб життя, харчування, рідна земля та її столиця.

Знайти відповідність у восьми класах можна серед наступних предметів: біологія, музика, географія, українська та зарубіжна літератури та основи здоров'я. Теми, що можна об'єднати: стиль життя, музичні композитори, стилі та виконавці, шкільна бібліотека, засоби масової інформації, клімат, географічне положення та населення України.

І, нарешті, серед дев'ятих класів можна інтегрувати: історія України, українська мова, всесвітня історія, художня культура, інформатика, економічна і соціальна географія України та фізика. Можна інтегрувати наступні теми: автобіографія, Україна, Великобританія, наука і технічний прогрес, засоби масової інформації, молодіжна культура, природа і погода.

Порівняльна таблиця міжпредметної тематичної відповідності

Міжпредметна інтеграція. 5 клас		
№	Англійська мова	Українська література
1	Рідне місто, село	Рідна Україна
2	Природа	Світ природи
	Англійська мова	Зарубіжна література
3	Природа	Природа і людина, поетизація образу природи
	Англійська мова	Музичне мистецтво
4	Свята і традиції.	Мистецтво в нашому житті
	Англійська мова	Образотворче мистецтво
5	Природа (погода)	Анімалістичний жанр. Пейзаж
	Англійська мова	Основи здоров'я
6	Відпочинок і дозвілля (захоплення, вільний час)	Здоров'я людини (Здоровий спосіб життя. Принципи здорового способу життя.)
7	Шкільне життя (робочий день)	Психічна і духовна складові здоров'я. (Раціональний розподіл часу. Розпорядок дня школяра. Виконання домашніх завдань)

	Англійська мова	Трудове навчання
8	Харчування	Основні види технологічної діяльності в побуті: ремонт меблів, квартири, приготування їжі, прання, виготовлення одягу, в'язання, вишивання тощо
9	Відпочинок і дозвілля (захоплення, вільний час)	Основні види технологічної діяльності в побуті: ремонт меблів, квартири, приготування їжі, прання, виготовлення одягу, в'язання, вишивання тощо
	Англійська мова	Фізична культура
10	Відпочинок і дозвілля (канікули, вільний час)	Загальна характеристика здорового способу життя (здоровий спосіб життя; поняття фізичного розвитку та фізичної підготовленості)
	Англійська мова	Природознавство
11	Природа	Земля як планета. (Пори року)
12	Природа	Людина частина природи
	Англійська мова	Історія України (вступ до історії)
13	Рідне місто, село (основні історичні та культурні відомості)	Які назви в моєму рідному місті (селі) нагадують про минуле
14	Я, моя сім'я, мої друзі (мої родинні зв'язки)	Про що можна довідатися з сімейного фотоальбому. Родинне дерево
	Англійська мова	Українська мова
15	Шкільне життя	Повторення вивченого в початкових класах. Частина мови (займенник)
Міжпредметна інтеграція. 6 клас		
№	Англійська мова	Основи здоров'я
1	Харчування (традиції харчування)	Харчування і здоров'я
	Англійська мова	Фізкультура
2	Спорт (характеристика видів спорту)	Спортивні ігри
	Англійська мова	Географія

3	Подорож (підготовка до подорожі, транспорт)	Відкриття нових земель та навколосвітні подорожі
	Англійська мова	Зарубіжна література
4	Я, моя сім'я і друзі	Людські стосунки
	Англійська мова	Трудове навчання
5	Харчування (традиції харчування)	Технологія збереження поживних речовин у продуктах харчування
	Англійська мова	Українська література
6	Україна (Київ)	Література рідного краю
Міжпредметна інтеграція .7 клас		
№	Англійська мова	Основи здоров'я
1	Охорона здоров'я	Здоров'я і спосіб життя
	Англійська мова	Фізична культура
2	Спорт (спортивні змагання)	Відродження Олімпійських ігор сучасності
3.	Спорт (спортсмени, спортивні змагання, клуби, секції)	Спортивні ігри та естафети
	Англійська мова	Українська література
4	Україна (основні пам'ятки історії та культури Києва)	Ми – українці
	Англійська мова	Трудове навчання
5	Харчування (страви, посуд)	Технологія приготування страв. Традиції української національної кухні
	Англійська мова	Образотворче мистецтво
6	Україна (основні пам'ятки історії та культури Києва)	Мистецтво в нашому житті (архітектурні пам'ятки рідного краю, України)
Міжпредметна інтеграція. 8 клас		
№	Англійська мова	Біологія
1	Стиль життя. (Здоровий спосіб життя)	Харчування
	Англійська мова	Зарубіжна література
2	Шкільна бібліотека (літературні жанри)	Література і культура
	Англійська мова	Українська література
3	Шкільна бібліотека (літературний герой)	Багатозначність художнього образу

	Англійська мова	Географія
4	Україна (географічне положення)	Географічна карта
5	Україна (клімат)	Клімат і кліматичні ресурси
6	Україна (населення)	Демографічні процеси та статеві-віковий склад населення України
	Англійська мова	Музика
7	Музика (музичні стилі, музиканти)	Узагальнення поняття про основні види, стилі і жанри музики та сферу їх емоційного впливу на людину на прикладі творчості найвизначніших представників світової музичної культури
8	Музика (композитори)	Визначення характерних рис творчості відомих композиторів минулого і сучасності. Порівняння творів визначних композиторів – представників різних національних культур
9	Музика (виконавці)	Виконання композиторських та народних пісень, які розкривають основні завдання теми
	Англійська мова	Основи здоров'я
10	Засоби масової інформації	Вплив засобів масової інформації на здоров'я і поведінку людей
Міжпредметна інтеграція. 9 клас		
№	Англійська мова	Українська мова
1	Я, моя сім'я, друзі (автобіографія)	Ділові папери. Автобіографія
	Англійська мова	Історія України
2	Україна (пам'ятки культури)	Культурне життя України
	Англійська мова	Всесвітня історія
3	Великобританія (великі міста, пам'ятки культури)	Велика Британія
4	Наука і технічний прогрес	Наукові та технічні досягнення
	Англійська мова	Художня культура
5	Україна (пам'ятки культури)	Художня культура рідного краю

6	Засоби масової інформації (телебачення і радіо, програми, ведучі, улюблена радіо /телепередача)	Екранні мистецтва: кіно, відео. Телебачення як мистецтво і засіб комунікації. Видатні режисери світового кіно. Види кіно: ігрове, анімаційне, документальне
7	Молодіжна культура (зовнішність, захоплення, молодіжні організації, клуби, табори)	Культура і людина в сучасному світі. Форми збереження культурної спадщини (бібліотеки, музеї, театри, галереї тощо). Провідні художні музеї світу (Лувр, Прадо, Дрезденська галерея, Ермітаж тощо)
	Англійська мова	Інформатика
8	Засоби масової інформації (інтернет)	Основи інтернету. Всесвітня павутина й пошук в інтернеті
9	Наука і технічний прогрес	Інформатика як наука та галузь діяльності людини. Історія розвитку обчислювальної техніки
	Англійська мова	Економічна і соціальна географія України
10	Природа і погода (навколишнє середовище, охорона довкілля)	Екологічні проблеми електроенергетики
	Англійська мова	Фізика
11	Природа і погода (навколишнє середовище, охорона довкілля)	Екологічні проблеми ядерної енергетики
12	Природа і погода (навколишнє середовище, охорона довкілля)	Ядерна енергетика та сучасні проблеми екології

Таким чином, іноземна мова, як ніяка інша дисципліна, відкрита для численних міжпредметних зв'язків, для використання інформації з інших галузей знань, для розвитку, виховання і соціалізації, успішної самореалізації учня, набуття компетентності для життя у XXI столітті.

Література

1. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/statestandards/>
3. Коменський Я.А. Избранные педагогические сочинения в 2-х томах, т.1. – М.: Педагогика, 1982.
4. «Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5-9 класи»: Київ, 2017.
5. Інтегрований урок як специфічна форма організації навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://valeriks.ucoz.ru/publ/11-1-0-110>
6. Савченко О.Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти / О.Я. Савченко // Рідна школа.– 2011. – № 8–9. – С. 4–8.
7. Самарук Н. М. Теоретичні аспекти міжпредметності / Н. М. Самарук // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. пр. – Харків, 2009. – Вип. 14. – С. 178–186.
8. Створити цілісну картину світу. Інтегроване навчання в школі [Текст] // Завуч. – 2007. – № 21. – С. 2–12.
9. Про зміст загальної середньої освіти : науково-аналітична доповідь / О.І. Ляшенко, С.Д. Максименко, О.М. Топузов та ін. ; за заг. ред. В.Г. Кременя. – К. : НАПН України, 2015. – 118 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B6UkMWiy4uKzNWoyN2cxZ0Q5UThpbVhraGoyS0ZyTVFnSHQw/view>
10. International Standard Classification of Education. ISCED 2011 / UNESCO Institute for Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>